

Cselouszki Jenő

Érettségit szerezni felnőttkorban

A levelezői távoktató módszer tapasztalatai

Az igazgató előadó bemutatja, miért indította el a Pestszentlőrinc–Pestszentimrei Felnőttek Gimnáziuma és Továbbképző Központja 2004 szeptemberében a távoktatási tagozatot, milyen eredményeket értek el négy év alatt, végül a jövőkép felvázolásával igyekszik megnyerni a megjelent szakembereket a távoktatás ügyének támogatására.

„... a pedagógiában a tanulóknak minden társadalomban azt mondják, hogy tanulniuk kell, hogy tudatlanságukat megszüntessék.”
(Knowles)

MIÉRT INDÍTOTTUK EL A TÁVOKTATÁSI TAGOZATOT?

Napjaink gazdasági válsága elvonja a felnőtt társadalom figyelmét a tanulás fontosságáról, de éppen ebben az időszakban kell nekünk, szakembereknek rámutatnunk az élethosszig tartó tanulás igény szintjének a fejlesztésére.

Az élethosszig tartó tanulás korkövetelmény, de a felismerést segítő szlogen még nem tudatosult kellő mértékben, a tanulás feltételeinek biztosítása nem kap elég támogatást, a kerületi fenntartású középiskolákat egymás után zárják be, mivel az önkormányzat számára a középfokú oktatás nem kötelező feladat.

A távoktatási tagozat előnyeit – a rugalmas, önálló tanulást, a felnőttek időbeosztásához, magánéletéhez, munkahelyi elfoglaltságához jobban igazodó oktatásszervezést, az informatika térhódítását, a hatékonyabb tanulói támogatást – sokan elismerték, de munkát, pénzt, energiát, innovatív gondolkodást

Az élethosszig tartó tanulás (lifelong learning) követelmény

- Az EUROSTAT adatai szerint a felnőttoktatásban hazánkban mintegy háromszor kevesebben vesznek részt, mint az EU-átlag.
- A 18 éven felüli magyar lakosság 40–45%-a (régióként változó arányban) nem szerzett még érettségi bizonyítványt (KSH-adat).
- A középfokú OKJ-s képzések kb. 80%-a érettségi után szerezhető meg.
- A piacgazdasági környezetben a távoktatásos képzési forma és módszer iránti igény a felnőttek körében folyamatosan növekszik.
- A közoktatásnak át kell vennie és alkalmaznia a felsőoktatás távoktatásban szerzett eredményeit, tapasztalatait.

* Az írás a Változások kora – 3 I Akadémián (2009. március 3–5., Bükkfürdő) elhangzott előadás szerkesztett változata.

nem nagyon fektettek bele. Márpedig a távoktatás sokba kerül! Hiszen a tantermen kívüli, otthoni önálló tanuláshoz még több, még jobb tananyagok kellenek, és szükséges a folyamatos háttértámogatás is. Nélkülözhetetlen a szakértő-tutor, akit fel lehet hívni, ha gond van, akivel beszélgetni lehet a tanultakról, esetleg az otthoni gondokról, akivel fel lehet fedezni a tudás világát, akivel együttműködve a tanuló sikerélményt szerezhet a tanulásban, aki az élethosszig tartó tanuláshoz esélyt nyújt, és kifejleszti az iránta való igényt.

Miben különbözik a távoktatói módszerrel oktató szakértő-tutor munkája a hagyományos módszer szerint tanító tanártársától?

- A távoktató módszer tanításához szükséges módszertani ismereteket megszerzi, elkötelezett módon továbbfejleszti.
- Speciális együttműködést alakít ki a tanulókkal.
- Megismeri és folyamatosan motiválja őket.
- Informatikai ismereteit folyamatosan fejleszti, munkáját összehangolja tanártásaival, különösen az osztályközösség tutorával.
- Innovatív módon vesz részt az önálló tanulást segítő minőségbiztosításában, továbbfejlesztésében.

A MUNKA ELŐKÉSZÜLETEI

A Pestszentlőrinc–Pestszentimrei Felnőttek Gimnáziumának és Továbbképző Központjának¹ tantestülete nagy munkára vállalkozott, amikor nyolc évvel ezelőtt bizalmat szavazott a távoktatásnak. A fővárosban elsőként alkalmazta ezt a módszert a középfokú közoktatásban, mert hitt abban, hogy a felnőttek máshogy akarnak, tudnak tanulni, mint akár 10 vagy 15 évvel ezelőtt, s ez igaz a munkáltatók hozzáállására is! A döntés

Cél: az érettségi vizsgára való felkészítés segítése

- a munka, család mellett tanulóknak;
- a hátrányos helyzetű felnőtteknek;
- az iskolát nehezen elérő felnőtteknek (mozgáskorlátozottak, kisebb településeken élők, külföldön munkát vállalók, határainkon túl élő magyarok, akik nem akarják elhagyni szülőföldjüket).

A hároméves felkészülés fázisai

Tantestületünk tagjainak felkészítése a távoktató módszer bevezetésére:

- látogatások Tatabányán, a Távoktató Középiskola Alapítvány telephelyére;
- tutor/mentor-, tananyagíró-, informatikai, adminisztrátor-továbbképzéseken való részvétel;
- az intézményi pedagógiai program, a helyi tanterv, a nevelési program elkészítése;
- fenntartói engedély a távoktatási módszer bevezetésére, a tárgyi feltételek biztosítása.

1 A Pestszentlőrinc–Pestszentimrei Felnőttek Gimnáziuma és Továbbképző Központja Budapest XVIII. kerületében önkormányzati fenntartás mellett működik immár 53 éve. 1997-ig Dolgozók Gimnáziuma néven volt ismert.

helyességét igazolta a 2008-ban érettségizett első levelező-távoktatási évfolyam, akik körében dr. Illyné Újvári Irén fejlesztési vezető készített felmérést (lásd bővebben a következő fejezetben).

A távoktatás módszerével, szervezeti kereteivel, a tanárok felkészítésével, a személyi és tárgyi feltételek, alapító jogszabályok elkészítésével, a fenntartó engedélyének alapító okiratban történő elfogadtatásával három tanévet töltöttünk el.

A tantestület a blended learning, a vegyes tanulási módszer alkalmazása mellett döntött. A távoktatást a levelező oktatás előírásai alapján végezzük, szervezzük és működtetjük.

A munkáltatók nem érdekeltek dolgozóik továbbtanulásában, ezért tanulóinknak rugalmas időbeosztást készítettünk. Tanulóink a tanévkezdéskor megkapják az egész éves tanrendet, amely tartalmazza az általános információkat, a tagozat oktatóinak nevét és elérhetőségét, a követelményeket, a konzultációk rendjét, a részletes órarendet, a tanulmányi és vizsgaszabályzatot, a házirendet és a tandíjfizetési szabályzatot. A Hallgatói Önkormányzat (HÖK) működése biztosítja a tanulói jogok és köteleességek, az iskolai élet demokratikus szervezési rendjének érvényre jutását. A távoktatás konzultációs foglalkozásai szombati napra kerültek, amikor általában az iskolaépületek kihasználatlanul, üresen állnak. Fakultatív jelleggel csütörtökön és pénteki napokon is tartunk felzárkóztató, tehetség-gondozó egyéni tutori foglalkozásokat.

A felnőtteknek az iskolába jelentkezés előtt tisztázniuk kell önmagukban, családjukkal, hogy mire vállalkoznak. Ezzel a felelős döntés-előkészítéssel az első személyes találkozáskor szembesítjük őket. Internetes honlapunk további értékes információkkal igyekszik segítséget nyújtani.

A módszer

- Távoktatás (levelező oktatás távoktatás módszerével).
- Szervezése és működtetése alapvetően az iskola-rendszerű levelező oktatás előírásai szerint.
- Rugalmas időbeosztás, egyéni tanulás internet és oktatócsomag segítségével, tutori támogatással, szombati napokon konzultáció.
- Beküldendő feladatok, folyamatos önellenőrzés, témazáró (zárthelyi) dolgozatok, beszámoló.
- Négy vizsgaidőszak.

Mit vállal a tanuló?

- Önálló tanulásáért vállal felelősséget.
- Egyéni haladási ütem munka és család mellett.
- Személyre szóló folyamatos támogatás igénylése és elfogadása (tanulási és általános).
- Kevés személyes találkozás tanárral és társaival.
- Önellenőrzés magas aránya.
- Személyre szabott tanulási módszer kialakítása.
- Felkészülés az élethosszig tartó tanulás igénylésére.

TAPASZTALATOK ÉS TANULÓI VÉLEMÉNYEK

A tanulók életkorát, családi-munkahelyi helyzetét figyelembe véve a távoktatás bizonyult a legmegfelelőbb tanulási keretnek. A zömmel 30-40 éves korosztály többsége (86%-a) családban él, gyereket nevel, és (szerencsére) munkahellyel rendelkezik, ezért ők elsősorban hétvégén (szombaton) tudnak konzultációra járni. (Csak megjegyezni kívánom, hogy iskolaépületeink többsége országszerte üresen, kihasználatlanul áll hétvégeken!)

A tanulás okát firtató kérdésekre adott válaszaik jövőbe vetett hitet, optimizmust tükröznek. „*Úgy gondolom, ma már az érettségi alapkövetelmény. Meg akartam mutatni magamnak, hogy képes vagyok leérettségizni. Szeretnék tovább tanulni, és ahhoz szükség van az érettségire.*” A tanulók négy év elteltével egyértelműen (100%) jó döntésnek tartották, hogy a távoktatási formát választották, és szívesen ajánlják (94%) ezt a tanulni vágyó ismerőseiknek is.

A tanulók összességében nagyon jónak értékelték az iskola távoktatási szolgáltatásait. Elégedettek voltak a pedagógusok által készített tanulási segédletekkel (94%) – a forgalomban lévő tankönyvekkel már kevésbé –, és magasra értékelték (97%) a tanári munkát (konzultációk, tutorálás, előkészítő), ami a szaktanárok felkészültségét és segítőkészségét mutatja. Sajnálatos, hogy a tankönyvkiadók nem látnak üzletet a felnőtteknek szóló könyvek kiadásában, így a jó kezdeményezések sajnos elhaltak!

Nagyon elégedettek voltak az iskola fejlődő szolgáltatásaival (100%) és az oktatásszervezéssel (94%). A fenntartó önkormányzat a fejlesztéshez kellő támogatást nyújtott, ezenkívül pályázatokon elnyert pénzüsszegekből tudtuk fejlesztési terveinket megvalósítani. Sokan felhasználták az iskola honlapját és más internetes oldalak anyagait (77–85%), ezért az iskola egyértelmű feladatává vált a blended learning elektronikus oktatási szolgáltatásainak bővítése.

A tanulók egymástól kapott segítsége összességében jó volt (88%), ami jelzi az osztály-, illetve baráti közösségek kialakulását. Az iskolavezetés az érettségizett évfolyam javaslatait már a 2008/2009-es tanévben igyekezett megvalósítani. Így kialakított egy ún. „infoteret”, amely megfelelő feltételeket teremt az órán kívüli kapcsolattartáshoz (tutorálás), emellett korszerűsíti a honlapját, egyre több info-kommunikációs eszközzel színesíti az órai munkát, és többféle felkészítési formát tervez a felnőttkori tanulás nehézségeinek segítésére.

2008 decemberében dr. Illyné Újvári Irén és Kemenesi Anna vezetésével távoktatási tagozatunk tanárai felmérést végeztek a 9. évfolyamos hallgatók körében a képzési kínálat hatékony tervezése érdekében. A felmérés eredményei alapján a társadalmi ismeretek tantárgy keretében olyan vállalkozási programot dolgoztunk ki, amely segíti a tanulókat a vállalkozóvá válás folyamatában. Továbbá olyan felnőttoktatási szolgáltatási rendszert kívánunk kidolgozni, amely hasznos tanácsokat tud nyújtani a végzett tanulók életpályájának további tervezésében, az újabb szakmák és képesítések megszerzésében.

HOL TARTUNK MA?

A 2004 szeptemberében beiratkozott 90 fő közül 2008-ban 49 tanulónk sikeres érettségi vizsgát tett. A kezdeti három osztályból napjainkra tíz osztály lett. A lemorzsolódás sokkal alacsonyabb, mint az esti tagozatos (4 nap) és a hagyományos (3 nap) levelezős osztályainkban. Minden évben magasabb a jelentkezők száma, mint ahány tanulót felvehetünk, így előjegyzéseket is elfogadunk a következő tanévre. Idén augusztusban a kerület Balatonakaliban lévő Ifjúsági Táborába 100 fő tanulót vihettünk, az itteni foglalkozások az elsősök szintre hozását, mások tehetséggonдозását és felzárkóztatását (angol nyelv, matematika stb.) szolgálták.

Tanulóink esélyt kaptak arra, hogy középfokú, felsőfokú tanulmányaikat megkezdhessék. Folyamatosan kapjuk a visszajelzéseiket, szinte mindenki tovább tanul jelenleg is. A tanulók tetszési indexét folyamatosan nyomon követtük, felméréseket készítettünk, azok eredményeit munkánk során felhasználjuk.

A levelezői távoktatás középiskolai szinten ma még csak módszer. Az oktatásirányítás figyelmébe ajánljuk, javasoljuk törvényben rögzített alternatív bevezetését.

Eredmények

- A munkahelyük, életkörülményeik, az iskola elérhetőségében akadályoztatott felnőttek számára tanulási esély az érettségihez.
- Megtanultak eredményesen, sikerélménnyel tanulni.
- A blended learning elvén kialakított távoktatási egységcsomag más középiskolákban is bevezethető, továbbfejleszhető.

HOGYAN TOVÁBB?

Napjainkban a felnőttoktatást végző intézmények (iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli egyaránt!) szorosabb szakmai együttműködése jelentheti a felnőttek tanulási esélyének, az élethosszig tartó tanulás igény szintjének fejlesztését, a munkaerő-piaci elvárások teljesítését.

Az intézmények közötti együttműködés jelenleg eseti, véletlenszerű, nem ismerik egymás munkáját, innovatív törekvéseit, nincs elég kitekintésük a korszerű andragógiai tapasztalatokra, tevékenységüket a „belterjesség” jellemzi. Az intézmény külső kapcsolatainak (hazai és külföldi) eredményei nem hasznosulnak a felnőttoktatás egészét tekintve. Tapasztalataim szerint az intézmények nagy száma, különbözősége és sokszínűsége miatt a hagyományos módszerekkel már nem lehet hatékonyan, az Európai Unióban bevált andragógiai gyakorlatnak megfelelően irányítani, szakmailag összefogni, érdekeltté tenni a felnőttoktatási intézményeket.

Két évvel ezelőtt a Budapest dél-pesti régiójában működő önkormányzatok (IX., XVIII., XIX., XX., XXIII. kerület) vezetőivel, pedagógiai szakembereivel szükségesnek láttuk létrehozni a Dél-pesti Regionális Felnőttoktatási Társulást (DPRFT) a XVIII. kerületi Felnőttek Gimnáziuma és Továbbképzési Központja bázisán és vezetésével. A DPRFT (továbbiakban

Társulás) tagja lehet az adott területen működő minden iskolarendszerű és iskolarendszeren kívül működő alapítványi, gazdasági társaság, amely akkreditálva végzi felnőttoktatói tevékenységüket. A Társulásban részt vevő intézmények önállóságuk megtartása mellett szorosán együttműködnek az EU-s pályázatokon való részvételben (társulásban nagyobb esély nyílik az eredményesebb elbírálásra!), a pedagógusok szakmai továbbképzésében, a távoktatás elterjesztésében, az oktatást segítő módszertani segédletek elkészítésében, a digitális tananyagok minőségbiztosítás melletti fejlesztésében (blended learning), a hazai és külföldi kapcsolatok ápolásában. Emellett a marketingtevékenység, valamint a lakosság számára nélkülözhetetlen információk eljuttatására (az agglomerációt nem is számítva a régióban kb. 500 ezer ember él, a 18 éven felüli lakosság kb. 44%-a nem rendelkezik érettségivel, amely az OKJ-s vizsgák túlnyomó többségénél alapkövetelmény!) is összehangolt tervet tudunk készíteni. A Társulás működési költségeit a Társulás tagjai biztosítják a pályázatokon elnyert pénzeszegekből. Az indulást a régió önkormányzatai támogatják anyagilag, ebből a XVIII. kerület vállalta a legnagyobb önrészt.

A kezdeti eredmények azt mutatják, hogy érdemes lenne a fővárosban négy régió felnőttoktatási együttműködését, tudásközpontját létrehozni, s ezek szakmai irányítását, felügyeletét, koordinálását az FPI lenne hivatott ellátni. Természetesen a megyék szintjén is megszervezhető ez az együttműködés.

A levelezői távoktatás új távlatokat nyit azon felnőttek számára is, akik kis településen, az iskolától távol élnek; akik mozgássérültek; akik külföldön vállaltak munkát; akik határainkon kívül élő magyar nemzetiségűek, akiknek a tanulás érdekében nem kell elhagyniuk otthonukat. Számukra az internet „hához hozza” az iskolát. A társági távoktatási konzultációs központok a tanárok számára teremthetnek munkahelyet. Ennek kapcsán új lehetőséget kínálhat a távmunka rendszerének kialakítása.

A középiskolai felnőttoktatás társadalmi fejlődésünk létkérdése, hiszen a polgárosodás nem nélkülözheti az élethosszig tartó tanulás iránti igény kialakítását, fejlesztését. A levelezői távoktatás elterjesztése a felnőttek tanulási esélyének új fejezetét nyithatja meg.